

## ПЕРЕКЛАД ВЛАСНИХ НАЗВ ТА ІМЕННИКІВ КАТЕГОРІЇ ІСТОТ В. МОРОЗОВИМ У ТВОРІ РОАЛЬДА ДАЛА «ВДВ»

Переклади Роальда Дала українською мовою стали відомі завдяки доробку Віктора Морозова. Йому вдалося зберегти індивідуальний стиль автора через який створюється неймовірний дитячий світ.

В. Морозов убачає секрет свого успіху в тому, що сам, насамперед, музикант: «Я відчуваю внутрішню музику тексту – це має неабияке значення для твору, особливо для дитячого, він має бути ритмізований і легкий для читання. Перекладачеві важливо відчувати мовну стихію, щоб переклад не був сухим, буквалістичним, щоб не було очевидно, що це перекладено з англійської чи французької, а щоб здавалося, ніби це українська книжка, написана українським автором» [5].

*Метою нашої статті* є визначення способів перекладу власних назв та іменників категорії істот з англійської мови.

*Об'єктом дослідження* є авторські неологізми з твору Роальда Дала «ВДВ (Великий Дружній Велетень)» та їх українські відповідники.

Вивчення цієї теми є актуальним у нас час, адже перекладачі стикаються з проблемою перекладу авторських неологізмів категорії істот та власних назв. Особливістю такого перекладу є збереження смислового навантаження слова для передачі стилістики твору.

Переклад власних назв та іменників категорії істот Віктор Морозов здійснив такими способами, як калькування, напівкалькування, транслітерація та методом створення семантичних неологізмів.

Слова на позначення імен велетнів утворені способом калькування. Як зазначає М. Севастюк, головним носієм ідіолекту у повісті виступає – ВДВ [3, С. 66]. Ім'я головного персонажа утворене способом абрєвіатури «BFG», розшифровується як «Big Friendly Giant», і перекладено В. Морозовим як «ВДВ (Великий Дружній Велетень)».

Імена інших велетнів не випадкові, вони характеризують їх за способом дії. Наприклад, Тілогриз – The Fleshlumpeter – той, що їсть тіло / плоть («Він ковтати людські створінькала, мов цукор-рафінад, по три-чотири наразиво») [2, С. 86]. *Тіло* є прямим лексичним відповідником слова *flesh*, а *eter* передано за допомогою *гриз*, що хоч і є синонімічним поняттям, але все ж не тотожним.

*Костохруст* – The Bonecruncher – той, що поїдає (хрустить / гризе) кістки; це приклад повного калькування.

*Досмертістискач* – The Manhugger – чоловік-обіймач;

*Дітопожирач* – The Childchewer – той, що жує дітей;

*М'ясопоглинач* – The Meatripper – м'ясо крапати;

*Угорлоковтач* – The Gizzardgulper – горло ковтач («А ще Угорлоковтач має страшливо швидко руку – як білка-мобілка») [2, С. 94].

*Дівчатокчавчав* – The Maidmasher – maid-дівчина (застаріле), masher- товкач, давильня;

*Кровопопивач* – The Bloodbottler – кров розливач;

*Різниченко* – The Butcher Boy – син різника, підмайстер.

У наведених прикладах В. Морозов тлумачить новотвори способом **калькування та напівкалькування** (the Bonecruncher – *Костохруст*, the Childchewer – *Дітопожирач*). Зазвичай, утворення нових композитів здійснюється за допомогою словоскладання та афіксації. Незмінним лишається лише те, що перекладач намагається будь-яким способом зберегти емоційне забарвлення та стилістичну своєрідність оригіналу.

Однією з найхарактерніших ознак ідіолекту далівського велетня є велика кількість неологізмів. Багато слів винайдено письменником для позначення назв тварин, які характеризуються перекручуванням звукової форми слова. Вони перекладені В. Морозовим теж за допомогою способу калькування:

*Дробомота* – The crumpscoddle – вигадана тваринка; crumps-розчавлювати або видавати хрускіт зубами, coddle-водити когось за носа;

*Жабурястики* («І якщо ти не бачувати чому, то в твоїй голові самі *жабурястики*») [2, С. 77] – *Frogsquinkers* (By ringo, your head must be so full of *frogsquinkers*...) [4, С. 58] – жаби;

*Клоника-цвіркунця* – *Scotch-hopper* – *grasshopper* – коник-стрибунець;

*Креветулько* («Нумо, мала *креветулько*, скуштуй!») [2, С. 60] – *Winkle* («Go on, you snipsy little *winkle*, have a go!») [4, С. 43] – морський равлик;

*Павухатки* – *Spiders* – павуки;

*Тарганячки* («Мені на смак, як *тарганячки* і слизяки!») [2, С. 60] – *Clockcoaches* («To me it is tasting of *clockcoaches* and slime-wanglers!») [4, С. 44] – таргани, годинники-тренери;

*Тигропотами* – *Hippodumplings* – *гипопотам* + *вареник та ін.*

Щодо перекладу гри слів, В. Морозову вдається передати необхідний гумористичний ефект в перекладі, зберігаючи водночас невимушеність. Так, наприклад, в одному з найвідоміших епізодів казки, коли велетень розповідає про те, як смакують люди з різних країн світу, постають такі приклади **гри слів**:

«*Human beans* from Panama is tasting very strong of hats» [4, С. 18] – «Мешканці Панами на смак жорсткі, як панами» [2, С. 26].

«For instance, human beans from Wales is tasting very *whoshey* of fish» [4, С. 20] – «Наприклад, мешканці Сардинії дуже-байдуже пахнуть *сардиніями*» [2, С. 28].

Р. Дал будує **каламбур** на омонімії назв країн з вигаданими особливостями їхніх мешканців. Як видно з останніх двох прикладів, оригінал часто залишає місце для творчості перекладача. Для збереження стилістичного ефекту В. Морозову інколи доводиться нехтувати точністю в передачі назв, замінюючи їх назвами інших країн. Таким чином, образ часто не зберігається, проте за допомогою прийому компенсації стає можливим збереження гумористичного й емоційного ефекту каламбуру.

Протягом усієї історії Роальд Дал використовує **малапропізм** (це неправильне слововживання, заміна одного слова іншим схожим за звучанням) «*human bean*» (замість «human being»), який часто стає основою прийому гри слів. В. Морозов тлумачить цю лексему шляхом компенсації, створюючи **окаціоналізм** «людське створіння», який передає характер мовлення велетня, однак поступається образом, закладеним в слові-оригіналі. Тому в перекладача виникли труднощі з передачею створених на цьому малапропізмі каламбурів: «*Do you like vegetables?*» *Sophie asked, hoping to steer the conversation towards a slightly less dangerous king of food. «The human bean is not a vegetable» «Oh, but the bean is a vegetable»* [4, С. 20].

Авторський каламбур створюється подвійною актуалізацією лексеми «*bean*», яка реалізує в цьому фрагменті одночасно два свої значення: «*боби*» – у прямому значенні та як частина малапропізму від лексеми «*human being*», тобто «людина».

Перекладені слова на позначення істот і за допомогою **транслітерації**, яка полягає у відтворенні кожної літери слова з латинського алфавіта на українській.

Серед аналізованих неологізмів цим способом перекладені такі слова: *Гальпемкрімку* («А про гамрелькрімку?») [2, С. 55] – *The humplecrimp* – *срімпр-перешкода*;

*Канібаламут* («Ти думати, раз я велетень, то я людожерний *канібаламут*?!») [2, С. 24] – *Cannybully* («Just because I is a giant? You think I is a man-gobbling *cannybully*!») [4, С. 17] – баламут;

*Скрампулька* («Ой, бідолашна *скрампулька*!») [2, С. 41], *Scrumplet* («Oh, you poor little *scrumplet*!») [4, С. 30]. Це слово використовується на позначення невеликої, але привабливої людини.

Для перекладу авторських неологізмів зі збереженням їхнього смислового навантаження та функціонального призначення використовують метод створення **семантичного неологізму**.

Деякі неологізми використовує ВДВ у звертаннях до Софії: *дівчуватко* («Дивися он туди, дівчуватко, і казати мені, що бачувати») [2, С. 34] – *Little girl* («Peet out over there, little girl, and tell me what you is seeing») [4, С. 25] – маленька дівчина; *Стрибулькава* – *All in one lump* – усе в одному згустку, бульбашці.

Є також експресивно-забарвлені неологізми на позначення істот, які мають негативну оцінку. Наприклад, *бабустриці* – *Old grandamma* – бабуся;

*ганьбарик* («А ти ганьбарик усіх велетнів!») [2, С. 73], *An insult* («And you is an insult to the giant peples!») [4, С. 54] – образа;

*дурбецяло* («Дурбецяй, дурбецяло!») [2, С. 91] – *Squib* – запал, петарда, сарказм;

*кукумунда* – *A dogswoogler* – хтось, хто є дурний і те, що він робить немає сенсу;  
*ліліпунсик* – *The titchy one* – titchy-відьомський, один з відьмаків;  
*прудкасик* – *Galloping* – швидкоплинний.

**Способом калькування** (це буквальный переклад, результатом якого є нова лексема) перекладені такі неологізми:

*Відбивні молотилки* («Вони такі, як відбивні молотилки») [2, С. 38], *As bumblehammers* («They is as big as bumblehammers») [4, С. 28], – *bumple-буми*, *hammers-молотки*

*Жінок-велетенюк* – *A woman giant* – *жінка-велетень*;

*Ліліпунсик* – *Runt* – *карлик*;

*Rotrasper* – *rot* – *гниль*, *gasper* – *шкрібач* – *гнилошкрябка*

*Побрехельчиком* («Я не хотіти, щоб мене прозивали побрехельчиком») [2, С. 51].

*A fibster* («I is not wishing to be called a fibster») [4, С. 37] – *брехунець*;

*Сироїтка* («То ти бути сироїтка?»), [2, С.42], *An norphan* («You is a norphan?»), [4, С. 30] – *сирота*.

Спосіб калькування можна простежити, зіставивши дослівний переклад англійського слова та український варіант В. Морозова.

Проаналізувавши наведені вище приклади перекладу, можна Морозов використовує такі способи, як калькування, напівкалькування, транслітератарції та підбирає семантичні неологізми, максимально зберігаючи при цьому функціонально стилістичне навантаження слів.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Коптілов В. Теорія і практика перекладу [Текст]: навчальний посібник. Київ: Юніверс, 2003. 280 с.
2. Р. Дал. ВДВ (Великий Добрий Велетень). Повість. Перекл. з англ. В.Морозова за ред. І.Малковича Київ: АБА-БА-ГА-МА-ЛА, 2013. 272 с.
3. Севастюк М. І. Відтворення стильових домінант казкової повісті Роальда Дала «ВДВ» в українському перекладі. // «Молодий вчений». №2 (66). Лютий, 2019. С. 64–69
4. Roald Dahl *The BFG. Puffin*, 2007. 217 с.
5. В. Морозов: ім'я Гаррі Поттера слід було перекласти як «Грицько Гончар». [Електронний ресурс]. URL: <https://vsiknygy.net.ua/interview/31/?fbcl>

*Нестерович Юліана*  
*Науковий керівник – доц. Бабій Ірина*

### СЕМАНТИКО-ДЕРИВАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНИХ ПРИКМЕТНИКІВ У ТВОРАХ ОКСАНИ ЗАБУЖКО

«Питання словотвору були й залишаються одними з актуальних у сучасному мовознавстві. Продуктивним способом словотвору української мови є складання» [4, с. 153]. М. Я. Плющ зазначає, що «складання – це спосіб творення складних слів поєднанням двох або більше основ чи цілих слів або їх скорочень» [5, с. 31]. Як зауважує І.М. Бабій, «складні слова як наслідок семантичної конденсації двох компонентів словосполучення, на основі яких вони виникли, є естетично вагомим засобом у мові художньої літератури» [1, с. 190].

Синхронно й найбільш повно проблематика складних слів висвітлювалась у працях Г.О.Винокура, М.М.Шанського, О.Ф.Ковальової, О.А.Василевської, М.І.Привалової, В.В.Лопатіна, А.І.Мельникової та ін. Українські композити досить повно проаналізовано у працях Н.Ф.Клименко, М.Я.Плющ, К.Г.Городенської, В.О.Горпинича, І.І.Ковалика, О.К.Безпояско, Є.А.Карпіловської, І.М.Бабій, Л.П.Кислюк, Л.Є.Азарової, Г.М.Вокальчук та ін.

Протягом останніх років особливо зростає інтерес до вивчення та дослідження творчості сучасних українських письменників. Цьому сприяє генерація нового покоління талановитих поетів та прозаїків, до числа яких, безумовно, належить Оксана Стефанівна Забужко. Її творчість вражає багатогранністю, образністю, метафоричністю. Як зазначає М. Г. Максименко, «мовний феномен Оксани Забужко привертає до себе увагу насамперед незвичністю, нешаблонністю лексики та образних засобів, вільним поводженням з стильовими нормами літературного словотворення» [6, с. 5].

Особливої уваги заслуговують *складні прикметники* у творчості Оксани Забужко, які в сучасному мовознавстві є мало дослідженими, тому наше дослідження є *актуальним*.